

FORMULARZ KWERENDY INSTYTUCJI MUZEALNYCH

Projekt „*Muzea w polskiej kulturze pamięci (do 1918 r.): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej*”

finansowany ze Środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego
w Ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki 2015.

INFORMACJE OGÓLNE:

Lokalizacja: Miejscowość/ Region / Kraj

Poznań/ Wielkopolska/ Prusy, Niemcy

Tytuł/pełna nazwa instytucji:

Arcybiskupie Muzeum Diecezjalne

Typ instytucji: muzeum publiczne, zbiory muzealne instytucji lub organizacji (biblioteka, towarzystwo naukowe), kolekcja prywatna

Muzeum publiczne - diecezjalne

Opis instytucji/skrócony (wg wzoru: typ instytucji, charakter zbiorów):

Muzeum religijne - diecezjalne

Muzeum Archidiecezjalne w Poznaniu zostało utworzone w 1898 r. z inicjatywy abpa Floriana Stablewskiego w dawnym budynku klasztornym. W jego zbiorach znajdowały się przede wszystkim rzemiosło artystyczne, naczynia i szaty liturgiczne, obrazy, rzeźby i detale architektoniczne z kościołów z terenu diecezji. Muzeum pozostawało w organizacji do dwudziestolecia międzywojennego. Kolekcje udostępniono dla zwiedzających w latach 1924-1928. Kontynuatorem tradycji tej instytucji jest Muzeum Archidiecezjalne w Poznaniu.

Daty działalności / zakres czasowy:

od 1894 roku do dzisiaj

Dostępność

ograniczona

Typ relacji instytucji wobec pamięci

Instytucja była bastionem pamięci polskiej.

Rodzaj pamięci

religijna (katolicka), narodowościowa (polska)

Obszar pamięci/ nośnik pamięci/ rodzaj zbiorów

historyczny, kultury, artystyczny

DANE INSTYTUCJI :

	OBECNIE	DAWNIEJ
ADRES / SIEDZIBA DANE ADMINISTRACYJNE – województwo/powiat/gmin a/ulica/ nr działki, zmiany siedzib (daty); REGION HISTORYCZNY	ul. J. Lubrańskiego 1 61-108 Poznań	1898: ul. Wieżowa 1 przed 1929: Zamek
DANE KONTAKTOWE TELEFON / EMAIL/ WWW	tel. +48 61 852 61 95 muzeum@archpoznan.pl www.muzeum.poznan.pl	1898: tylko po wcześniejszym umówieniu się
GODZINY OTWARCIA	wtorek – piątek: 10:00 – 17:00 sobota: 9:00 – 15:00	
DYREKTORZY	Ks. dr Wiesław Garczarek	
ZARZĄDCA		
Budynek muzealny (przekształcenia/nowo wybudowany/zaadoptowan y)	Zaadoptowany	Zaadoptowany

INFORMACJE HISTORYCZNE:

Zmiany w nazwach:

1929: Muzeum Sztuki Kościelnej

Misja muzeum/ założenia kolekcjonerskie/ cele działalności

Przeciwdziałanie wywozowi i niszczeniu zabytków sztuki sakralnej: „wszystkie zabytki sztuki, czy to rzeźby i obrazy czy też złotnictwo i tkaniny, które z powodu zniszczenia nie nadają się do kultu Bożego, ażeby przy zachowaniu prawa własności przez rządców kościołów do Nas zostały przysłane, albowiem one będą zabezpieczone w Muzeum Diecezjalnym, które wkrótce przez nas będzie otwarte” dekret *De conservandis artis monumentis* (Wilczyński, *Muzeum Archidiecezjalne w Poznaniu*, 192)

Zakres terytorialny (zawarty w misji muzeum)

Związany z wiarą katolicką, diecezją poznańską oraz narodowością polską.

Założyciele/ właściele: osoby lub instytucje (podstawowe dane biograficzne lub krótka charakterystyka)

Arcybiskup Florian Stablewski Ks. Florian Stablewski (1841-1906) Arcybiskup metropolii gnieźnieńsko-poznańskiej, prymas Polski, członek honorowy Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu. Stablewski posiadał w swoich zbiorach m.in. obrazy szkoły włoskiej, zakupił również dzieła na aukcji kolekcji kolońskiego kanonika Münzerbergera (1890).

Pracownicy: opiekunowie, dyrektorzy, kustosze, muzeolodzy (podstawowe dane biograficzne, ważniejsze osiągnięcia)

Bolesław Erzepki (05.07.1852-27.03.1932) - historyk sztuki, profesor Uniwersytetu Poznańskiego, prowadził wykłady ze sławistyki i historii literatury polskiej na wielu uniwersytetach, m.in. na Uniwersytecie w Warszawie, Wrocławiu, Pradze. Konsultant Muzeum Arcybiskupiego Muzeum Diecezjalnego w Poznaniu - miał weryfikować, instruować oraz oceniać obiekty przywożone do muzeum przez proboszczów.
Edward Zalewski - opiekun zbiorów, kapelan.

Organizacje związane z muzeum oraz działające przy muzeum (krótka charakterystyka, najważniejsze postaci, historia, datowanie)

Archidiecezja Poznańska

Kalendarium (historia instytucji)

Pierwsze próby utworzenia w Poznaniu muzeum diecezjalnego podjęto w 1894 r. Zgodnie z ustaleniami Kongregacji Księżych Dziekanów *Museum sacrae artis* miało zostać utworzone w budynku dawnego seminarium jako pomoc przy wykładach sztuki sakralnej. Do koncepcji tej powrócono w 1898 r. tworząc Muzeum Arcybiskupie w Poznaniu, którego inicjatorem był abp Florian Stablewski. Zbiory obejmujące przede wszystkim dary i przekazy gromadzono w budynku d. klasztoru karmelitanek bosych przy ul. Wieżowej 1. Przy wyborze obiektów do kolekcji pomagał Bolesław Erzepki. Okazy zinwentaryzowano i pogrupowano starając się stworzyć rodzaj ekspozycji, jednak brak miejsca uniemożliwił otwarcie stałej wystawy. Kolekcja była dostępna dla zwiedzających po uprzednim zgłoszeniu. Stan taki utrzymywał się do dwudziestolecia międzywojennego.
W 1923 r. kolekcja została przeniesiona do Zamku Poznańskiego, gdzie funkcjonowała jako Muzeum Sztuki Kościelnej (depozyt archidiecezji). Muzeum otwarte zostało dla zwiedzających w 1924 r. Muzeum borykało się z trudnościami finansowymi i zostało zamknięte w 1928 r. Zbiory zostały wywiezione z Zamku ok. 1929 r. do budynku d. klasztoru. W latach 1936-1939 część obiektów eksponowano w pomieszczeniach Archiwum Archidiecezjalnego. Tradycje przedwojennej placówki kontynuuje Muzeum Archidiecezjalne w Poznaniu.

ZBIORY

Charakterystyka zbiorów (wraz z danymi ilościowymi)

po 1898: rzemiosło artystyczne, naczynia i szaty liturgiczne, wyposażenie kościołów: rzeźby, detal architektoniczny, ołtarze i ich fragmenty, m.in. ołtarz barokowy, późnogotycki tryptyk, monstrancje, płyty nagrobne, okna kościelne, epitafia, kariatydy z ołtarzy, figury świętych, ornaty, sandały, mitry gremiały, antependia, mszały, antyfonarze z XVI wieku, kielichy mszalne, obrazy, rzeźby, modele i repliki licznych popiersi i pomników pochodzących z całej diecezji, kopie wykonane na zamówienie dla muzeum przez rzeźbiarza

Marcinkowskiego figur z nagrobka św. Wojciecha w Katedrze Gnieźnieńskiej przedstawiające włóścian, mieszczan, rycerzy, pieczęcie biskupie, liczne kielichy, pateny, cynowe naczynia do olejów, medale, krzyże, order, stare w żelazie kute świeczniki, ryngrafy, tablice herbowe, dwie pagody wykonane z rybich ości; pamiątki historyczne, dokumenty, pieczęcie;
ok. 1929: ok. 150 rzeźb drewnianych, ołtarze, obrazy ołtarzowe, ścienne na drewnie i płótnie; zbiór paramentów i ornatów, zbiór naczyń kościelnych;

Do najcenniejszych obiektów należały m.in. Stopa późnoromańskiego świecznika pochodząca z rozebranego w XIX wieku kościoła w Tucznie, Rzeźby ilustrujące legendę o znieważeniu Hostii w 1399 r.; Grupa Średniowiecznych przedmiotów pochodzących z kolekcji Muenzerbergera zakupiona przez biskupa Stablewskiego; Piaskowcowa płyta z tzw. "ciemnej bramy", łączącej Nowy Rynek z ul. Bramną; Zespół obrazów bizantyjskich, kościelne okna z kolekcji Stablewskiego; Miotła pozyskana przez hrabiego Kazimierza Skórzewskiego, którą kardynał hrabia Ledóchowski czyścił swoją więzienną celę; Obrazy o tematyce religijnej pochodzące z kościoła parafialnego w Gnieźnie i innych kościołów, kielich mszalny wykonany w chińskiej emalii komórkowej z misji w Pekinie z kolekcji Ledóchowskiego.

Obiekty szczególne (o szczególnym znaczeniu symbolicznym, ważne dla nauki lub sztuki, komentowane, słynne)

Strategia pozyskiwania zbiorów

Pozyskiwane przez proboszczów, dary od wiernych, wizytacyjne podróże arcybiskupa Stablewskiego po kościołach w diecezji - pozyskiwanie cennych obiektów do muzeum.

Darczyńcy/Fundatorzy/Sprzedawcy (imiona i nazwiska, charakterystyka przekazanych darów/sprzedanych eksponatów; data)

abp Florian Stablewski (własna kolekcja. W 1906 roku do muzeum przeniesiono zbiór obrazów bizantyjskich pochodzący z kolekcji arcybiskupa.
kardynał hrabia Ledóchowski - kielich mszalny z Pekinu, cztery pieczęcie poznańskich biskupów, różne obiekty religijne.
Muezenberg - autor wielkiego dzieła o średniowiecznych ołtarzach niemieckich. Dużą część jego kolekcji średniowiecznych przedmiotów zakupił arcybiskup Florian Stablewski

Ekspedycje naukowe organizowane przez muzeum

Brak danych.

Transfery zbiorów: data, okoliczności, zakres, ostateczna lokalizacja

Brak danych.

WYSTAWY I DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZATORSKA:

Wystawy stałe

1911: budynek d. klasztoru karmelitanek bosych: pomieszczenia sklepione, pod koniec XIX w. zaadaptowane na potrzeby Seminarium Duchownego; "zbiory, które teraz w

barwnej mieszaninie - obok licznych, bardzo cennych lub mniej cennych, ale wartych przechowania - zawierają niektóre mało znaczące przedmioty, wymagają ze strony profesjonalistów krytycznego przeglądu, selekcji i uporządkowania”, (Kronthal, [1911] 2015: 205).

1923: Zamek Poznański, 2 piętro, zachodnia część: 598 obiektów, twórcami ekspozycji byli Nikodem Pajzderski, ks. Edmund Majkowski

Wystawy czasowe

Brak danych.

Katalogi zbiorów i wystaw oraz przewodniki

Brak danych.

Inne publikacje (wydawane przez instytucję)

Brak danych.

Współpraca instytucjonalna (muzea, uczelnie, towarzystwa, administracja itd.)

Brak danych.

Zasięg działalności (informacje o miejscu pochodzenia zwiedzających, komentatorów, autorów relacji itd.)

Brak danych.

Zwiedzający (charakterystyka statystyczna, ważniejsze osobistości)

Brak danych.

ŹRÓDŁA:

Bibliografia

Kronthal Arthur, *Z prehistorii Muzeum Archidiecezjalnego w Poznaniu. Ein unbekanntes Posener Museum*, przeł. Marian Lewndowski [w:] „Ecclesia. Studia z Dziejów Wielkopolski”, T. 1-, Poznań 2015, s. 193-205.

Ostrów Tumski w Poznaniu, red. Kubasik Artur, Bydgoszcz 2000.

Poskarten erzählen Geschichte: Die Stadt Posen 1896-1918. Pocztyówki opowiadają historię: Miasto Poznań 1896-1918, red. Kemlein Sophia, Lunenburg 1997.

Józef Nowacki, *Dzieje Archidiecezji Poznańskiej*, tom II: *Archidiecezja Poznańska w granicach historycznych i jej ustrój*, Poznań 1959/1964.

Pismo Arcybiskupa Gnieźnieńskiego i Poznańskiego do Duchowieństwa obu Archidiecezji z dnia 3 lutego 1898 r.; AAP, sygn. OA 1286, *Kwestionariusz dla Muzeów i zbiorów muzealnych za rok 1932*.

Leszek Wilczyński, *Muzeum Archidiecezjalne w Poznaniu w okresie II Rzeczypospolitej*, „Poznańskie Studia Teologiczne”, t. 15, Poznań 2003.

Konstanty Kościński, Przewodnik po Poznaniu i Wielkim Księstwie Poznańskim, Poznań 1909, s. 41

Jan Kilarski, Przewodnik po Poznaniu, Lwów, Warszawa: Zjednoczone Zakłady Kartogr. i Wydawnicze Tow. Naucz. Szk. Śr. i Wyż., 1929

Stanisław Rybka, Ilustrowany przewodnik miasta Poznania, Poznań : [s.n.], 1921 (Poznań : Druk. Zjednoczenia Młodzieży), 1921

Aleksandra Pudelska, Blaski i cienie historii Muzeum Sztuki Kościelnej na Zamku Poznańskim, ECCLESIA. STUDIA Z DZIEJÓW WIELKOPOLSKI, 2014, t. 9, s.

Archiwa / zespoły archiwalne / źródła / inwentarze / księgi gości

AAP, sygn. OA 1286, *Kwestionariusz dla Muzeów i zbiorów muzealnych za rok 1932* - zapis materiałów archiwalnych za: Wilczyński, *Muzeum Archidiecezjalne w Poznaniu* [Non vidi].

Zasoby ikonograficzne (opis, lokalizacja)

<http://muzeum.poznan.pl/historia/> - dużo zdjęć archiwalnych z końca XIX wieku na oficjalnej stronie Muzeum Archidiecezjalnego w Poznaniu.

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/e/article/view/3611/3643>

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/e/article/view/15500/15312>

Ciekawe cytaty

“W Muzeum tem umieszczają się stare pamiątki, odnoszące się do życia kościelnego archidiecezyi gnieźnieńsko-poznańskiej, pozbierane mianowicie po kościołach naszych.”
Konstanty Kościński, Przewodnik po Poznaniu i Wielkim Księstwie Poznańskim, Poznań 1909, s. 41.

“Główna wartość muzeum, którego zasoby mieszczą najrozmaitsze eksponaty, obecnie zasadza się głównie na średniowiecznych przedmiotach, które zostały zgromadzone przez znanego wydawcę wielkiego dzieła Muenzenbergera o średniowiecznych ołtarzach niemieckich, i z tego zbioru nabyte przez arcybiskupa Stablewskiego dla muzeum. Do zwiedzania zbiorów, które podlegają kapelanowi [Edwardowi] Zalewskiemu, jest wymagane każdorazowo uprzednie zezwolenie dyrektora. Skoro zezwolenie wydane na uzasadniony wniosek zwykle nikomu nie jest odmawiane, to często w uprzejmy i uprzedzający sposób bywa udzielone natychmiast. Przykre są jednak przypadki, że zwiedzający musi głośno kołatać, aby mu mocno zamknięta furta tego muzeum została otwarta. Może to

odstraszyć wielu z tych, którzy pragnęliby poznać starożytności kościelne pogrzebane za grubymi klasztorowymi murami. Tu można by wrócić do przemówienia posła dr. Dziembowskiego, starosty okręgowego z 10 marca 1896 roku, w którym zwrócił uwagę, że muzeum to, mimo długoletniego swego istnienia, niczym fiołek, kwitnie

w ukryciu. Należy sobie zatem życzyć, aby skarby tego muzeum wkrótce zostały oddane do swobodnego zwiedzania. Jednakże te zbiory, które teraz w barwnej mieszaninie - obok licznych, bardzo cennych lub mniej cennych, ale wartych przechowania - zawierają niektóre mało znaczące przedmioty, wymagają ze strony profesjonalistów krytycznego przeglądu, selekcji i uporządkowania” (Kronthal, [1911] 2015: 202, 205).

“Przechodząc przez drugi most skręcając na prawo w ulicę Wieżową rozciągają się gmachy Seminarium duchownego zbudowane w roku 1895. Na początku gmachu mała kapliczka dawniejszych Karmelitanek przerobiona na Muzeum

Archidiecezjalne, które zawiera wiele cennych zabytków i sprzęty kościelne z XVI do XVIII wieku. Znajdujemy tam bogatą bibliotekę (ks. Frasunkiewicza z Gniezna 6 000 tomów), wiele rękopisów i druków z klasztoru Cystersów w Paradyżu. Obok stoi kaplica należąca do seminarium” (Rybka, 1921: 94)

[Zamek poznański] “Do niedawna kilka sal II piętra było zajętych przez Muzeum Sztuki Kościelnej. W czasie pisania tego Przewodnika eksponaty spakowano celem przeniesienia muzeum na inne miejsce; na razie nie ustalono go jeszcze. [...] Założył je arcybiskup Stablewski w celu “bezpiecznej ochrony od bolesnej częstokroć poniewierki wszelkich dzieł sztuki, które z dawnej przeszłości dochowały się jeszcze w znacznej części po świątyniach oby naszych diecezji”. Zbiory zawierają istotnie wszystko, co stworzyła sztuka, a co służyło kościołowi” (Kilariski, 1929: 64-65)

UWAGI:

Muzeum było dostępne jedynie po uprzednim umówieniu się, co zdaniem Arthura Kronthala odstraszało zwiedzających.

OPRACOWANIE:

Autor opracowania:

Ewelina Bednarz

Data sporządzenia karty:

14.05.2018 r.

Wyjazdy studyjne w celu wykonania karty, daty:

METADANE* (wypełnia redaktor/moderator portalu)

TYTUŁ (Miejscowość-nazwa instytucji)	
LOKALIZACJA GPS	
KLASYFIKACJE	
DATA UTWORZENIA	
AUTOR WPISU/REDAKTOR/KOREKTOR	
RELACJE	
TAGI	
SYGNATURA	
PRAWA / LICENCJE	